

ЛЮДИНА ЯК ТВОРІННЯ І ТВОРЕЦЬ КУЛЬТУРИ

Актуальність теми: в наш час культура є невід'ємною частиною людського буття. Більшу частину свого вільного часу люди приділяють культурі, самі того не розуміючи. Перегляд фільму, читання книги, чи просто прослуховування музики – все це зветься культурою. Завдяки культурним цінностям(об'єкти матеріальної та духовної культури, що мають художнє, історичне, етнографічне та наукове значення) людина розвиває свій внутрішній світ, саму себе, що є дуже важливим саме в наші дні. Більшість сприймає та оцінює розвиток людини саме по культурних та загальних знаннях. Тому тема взаємодії людини та культури є такою актуальною.

Мета роботи: проаналізувати вплив людини на культуру, та культури на людину, охарактеризувати зв'язок та взаємозалежність людини та культури.

Об'єкт - людина

Предмет - культура

Культура це реалізація людської творчості і свободи. Однак культура легко знаходить подібність самостійного життя: вона закріплена в символічних формах, які дістаються кожному поколінню в готовому вже вигляді і виступають як загальнозначущі зразки. Складається надіндивідуальна логіка культури, яка не залежить від примхи окремої людини і визначає думки і почуття великої групи людей. Тому справедливо буде сказати, що і культура творить людину. Однак ця формула буде вірна остільки, оскільки ми пам'ятаємо, що культура сама є продукт людської творчості: саме людина через культуру відкриває і змінює світ і саму себе. Людина є творець, і лише в силу цієї обставини - творіння культури. Через культуру людина може долучитися до творчих досягнень безлічі геніїв, роблячи їх трампліном для нового творчості. Але це залучення здійснюється лише тоді, коли людина починає не просто споглядати культурні символи, а оживляти культурні смисли у власній душі і власну творчість. Культура і її смисли живуть не самі по собі, а лише через творчу активність натхненного ними людини. Якщо ж людина відвертається від культурних смислів, то вони вмирають, і від культури залишається символічне тіло, з якого пішла душа. Безумовно, в повсякденному житті важко помітити залежність культури від людини, швидше за наявності зворотна залежність. Культура є підставою людської творчості, але вона ж і утримує його в своїх смислових рамках, в полоні своїх символічних зразків. Але в переломні моменти, в епохи великих культурних переворотів раптом виявляється, що старі сенси вже перестають задовольняти людину, що вони стискають людський дух.

Культура – сукупність способів і методів матеріальної та духовної людської діяльності, об'єктивно втілених у матеріальних і духовних носіях, які передаються наступним поколінням. Вона інтегрована в різноманітні сфери життєдіяльності людини.

Не дивлячись на те, що культура породжується колективною життєдіяльністю людей, її творцями та виконавцями на практиці є окремі особистості. Традиційно кожен індивід виступає по відношенню до культури в чотирьох іпостасях:

1) як «продукт» культури, що введений у світ її цінностей, норм, навчений технологіям діяльності та етиці взаємодії з іншими людьми у процесі соціалізації. Отримуючи повсякденну інформацію, осмислюючи художні образи та моральні колізії у творах мистецтва, людина формується як особистість, соціально та культурно адекватна суспільству. Цей процес не закінчується із досягненням вікової зрілості, а корегується протягом життя;

2) як «споживач» культури, який використовує норми та правила засвоєної ним культури у власній соціальній практиці та у взаємодії з іншими людьми, з метою особистісної самоідентифікації та соціальної самореалізації у даній спільноті;

3) як «виробник» культури, що в процесі творчості породжує нові культурні форми, або інтерпретативно відтворює та оцінює вже існуючі форми;

4) як «транслятор» культури, адже, відтворюючи будь-які культурні зразки у практичних діях та судженнях, людина тим самим передає інформацію про них іншим людям.

Культура є, таким чином, штучно створеною людиною другою природою, надбудовою над першою, «живою природою», створеним людиною світом. Таким чином, культура – це художні полотна і архітектурні споруди, наукові досягнення та освіта,

результати матеріального виробництва і мораль, поетична творчість і вихованість людини. Це також спосіб і результат самоствердження людини у всіх сферах суспільного життя.

Творчі здібності людини. Раніше вже зазначалося, що людина є творцем світу культурних цінностей, у цій якості вона реалізує свої творчі здібності, свій творчий потенціал. Чим же зумовлюється цей потенціал? Із давніх-давен питання про природу творчих можливостей людини хвилювало мислителів. Те, що людина у своїй діяльності не просто відтворює, повторює, наслідує природу, а й продуктивно втілює власні задуми, реалізує певний план дій, доцільно розбудовує навколишній світ відповідно до своїх потреб,— усе це свідчить про творчий характер людської діяльності. Але звідки береться саме можливість людини творити щось нове?

З релігійної точки зору вважалося, що пріоритетом творчості володіє тільки Бог. Він є творцем світу й людини, а сама людина здатна лише здійснювати божественний задум недоступний людському розумінню. У цьому положенні є певний сенс, адже визначити загальну доцільність людських дій, життя і творчості не так просто, ми, як правило, ставимо перед собою конкретну мету.

Видатний німецький філософ ХІХ століття – Гегель якось зазначив, що людина володіє «хитрістю розуму», яка і відрізняє її від тварин. На його думку, ця хитрість полягає у тому, що людина ніколи не вступає у безпосередній контакт з природою. Вона намагається примусити одні сили природи діяти проти інших, і і наслідків такої взаємодії отримує певну користь для себе.

Використання людиною певних засобів діяльності теж опосередковує її ставлення до природи: людина спочатку з природного середовища виготовляє собі відповідні знаряддя, а вже потім з допомогою цих знарядь діє на природу (повноє, валить ліс, будує житло, виготовляє інші знаряддя, одяг тощо).

Отже, основою творчості виступає саме використання знарядь праці – тобто витворення з природних речей того, що не виникає з природи саме по собі.

Французький філософ Рене Декарт, теоретично досліджуючи розум людини, зазначав, що він відрізняється від психічних властивостей тварин своєю універсальністю. Тварини діють здебільшого повністю інстинктивно, і тільки на вищих рівнях психічного розвитку можуть коригувати свої дії із врахуванням нової ситуації. Голландський філософ Бенедикт Спіноза вважав, що мислення є людською властивістю рухатися не за логікою чи законами лише власного тіла, а за логікою обставин, логікою та закономірностями навколишнього світу. Немислячий предмет рухається за власними законами: якщо це камінь, то він летить униз за законами тяжіння, і якщо на його шляху трапляється якась перешкода, то він або ламає її, або розбивається сам. Людина ж, як мисляча істота, долає перешкоду, спираючись на знання законів її існування і свідомо застосовуючи ці закони у своїй діяльності. Отже, саме в здатності мислити лежить передумова творчого характеру людської діяльності.

У всі часи людина виступала творцем матеріальної та духовної культур, була здатна творити нове, незважаючи на умови свого життя. Якщо творчість була можливою навіть у рабських умовах, у концтаборах, тюрмах, то творіння культури не залежить від соціальних умов існування людей. Важливе значення тут мають здібності.

Проте відомо, що людина не народжується з готовими здібностями до творчої діяльності, вони розвиваються внаслідок входження людини у світ людей, її соціалізації. У міру розвитку особистості можливості реалізації її творчого потенціалу зумовлюються особливостями взаємодії цієї особистості зі світом дорослих, суспільними відносинами та всією сукупністю індивідуально визначених контактів зі світом.

Мірою всебічного становлення творчих здібностей є свобода та широта спілкування людини з культурою у процесі її розвитку, а також активність самої особистості в розкритті світу культурних цінностей. Сам процес розвитку особистості є творчим процесом, творенням людини як творчої істоти. І вся річ у тому, щоб не загасити вогонь творчості, не звужувати простір для реалізації творчих можливостей людини.

Роль особи у творенні культури. Людина виступає як творець свого культурного світу. Культура завжди існує як певна традиція. Кожне культурне середовище прагне зберегти власну стабільність, суспільно визначений статус, певну культурну атмосферу. Микола Бердяєв, наприклад, вважає, що суспільна культура завжди будується таким чином, що цінності нижчого порядку завжди намагаються підпорядкувати собі цінності вищі. Натомість творці культури, окремі генії людства, завжди намагалися відокремитися від загалу, «не розчинитися» серед натовпу, зробити або здійснити щось незвичайне, нове. Дехто

вважає, що вічний конфлікт існує також між творцями культури й державою, бо держава завжди намагається перетворити творчих людей на своїх слуг або ж примусити їх визнати середній рівень за найбільш «нормальний».

У будь-якому суспільстві більшість людей поділяє загальноприйняті принципи та орієнтири, не наважується висловлювати оригінальні, незвичні ідеї, що суперечать загальноприйнятим. Важко втрачати зв'язок із собою подібними, зі сталим колом цінностей, поглядів, пристрастей та оцінок. Але культура розвивається як постійне переоцінення цінностей, творчість завжди є проривом у невідоме. Тому завжди знаходяться люди, які насмілюються виробляти свій погляд на речі, свої системи світобачення, йдучи на розрив із застарілими системами поглядів. Ці люди – генії людства та творці нового в культурі – є істинними героями людства, бо без них ми б, напевно, й досі перебували на рівні печерного розвитку. Історію культури здійснюють власне такі особи, які постійно прагнуть розширити обрії культурного розвитку.

Творення культури в усіх сферах спрямоване на досягнення певної досконалості, найвищого рівня або вищої якості як у пізнанні, так і в мистецтві, моральності, культурі людських відносин. Істина, краса, правда, кохання, за словами Бердяєва, не залежать від кількості, вони залежать від якості.

Справжня культура несумісна з натовпом, вона спрямована на особистість і твориться особистістю. Це не означає, що хтось позбавлений ролі творця культури. Адже кожна людина творить саму себе, вона завжди – продукт культурного саморозвитку. Але люди мають різні творчі здібності. Не всі вони творці невмирущих культурних цінностей, і не тому, що в них «не вистачає таланту», а найчастіше тому, що переосмислення сталого, узвичаєного – важка праця людського духу.

Людська геніальність полягає у вмінні побачити звичайне під іншим кутом зору, інакше, ніж це бачать інші. Світ культури розвивається тільки там, де мають місце вільний пошук, переоцінка того, що всім здається аксіомою, звичайним. Побачити звичайне як чудо – з цього акту здивування нерідко починається творчість.

Творець культури, хоч би в якій галузі він творив, близький до самої природи, до самого життя. У ньому він знаходить невичерпне джерело свого творчого натхнення. Культура у своєму розвитку демократизується, це не означає, що творенням культурних цінностей починає займатися все людство. Що таке істина, краса й добро – неможна визначити голосуванням. Як творити людині – не вирішується на референдумах. Бо процес творчості є одним із найістинніших людських діянь, який залежить тільки від особистості самого творця й не може здійснюватися за якоюсь загальною інструкцією, за наказом або на замовлення. Творчість завжди суб'єктивна, а культура – об'єктивна, вона – надбання суспільства, підвладна його законам і певною мірою відчужена від свого творця. Трагізм несумісності творчості з її наслідками характерний для будь-якого людського життя. Але творці культури відчувають це гостріше, бо вони здійснюють прорив у нове, випереджаючи свій час, є провісниками нових форм культурного існування, які можуть сприйматися і вороже, оскільки лише набагато пізніше стають всезагальним надбанням.

Освіта та самовиховання є тими засобами, що найбільше розвивають наші творчі здібності. Ознайомлення зі світом культурних цінностей, пізнання й освоєння історії світової культури, активне оволодіння різними формами людської діяльності постає як засіб саморозвитку особистості, реалізації свого людського призначення й своєї людської сутності. Індивідуальна культура творчості формується в процесі розвитку своїх почуттів, уяви, мислення, моральних якостей, культури спілкування, розуміння краси тощо. Звичайно, в кожній людині переважає щось одне або друге, але прагнення до всебічності саморозвитку виступає запорукою розвитку творчих здібностей. У міру розвитку суспільства все більшої цінності набувають саме творчі особистості. Отже, можливості людини як доводить наука, невичерпні. Ми зараз не використовуємо й малої частки своїх здібностей. Тому повинні постійно дбати про розширення реалізації наших можливостей, пам'ятаючи при цьому, що саме всебічний розвиток наших здібностей та їх використання на благо людства є єдино гідним людини способом її самоутвердження у світі, засобом самозбереження людства перед загрозою глобальних катастроф і виконання свого загальнолюдського призначення у Всесвіті.

Література

1. Стьопін В'ячеслав // *Психологія і суспільство*. – 2015. – № 1. – С. 16-25.

2. Марголіна Ірина // *Людина і суспільство 11 клас.* – К.: Видавничий дім «Освіта», 2012, - 189 с.
3. Ніколова Н. І. *Культурологія : культурогенез.* -2010.-205 с.
4. *Філософські погляди І. Златоуста [Текст] / Полухтович Т. // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені В. Гнатюка. Серія: Філософія.* – 2006. – №14. – С. 15-17.
5. Гончарук, Тетяна *Культурологія [Текст] : підручник / Тетяна Гончарук.* – Тернопіль : Воля, 2006. – 360 с.
6. Гончарук Т. В. *Специфіка української ментальності // Науковий часопис Національний педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова. Серія 7. Релігієзнавство. Культурологія. Філософія. Збірник наукових праць.* - К.: КНП. - 2005. - С.75-82.
7. Гурик М., Шумка М. *Комунікативна природа символу у культурному просторі / Михайлина Шумка, Мирослава Гурик // Матеріали ІХ Міжнародної наукової конференції «Традиції і культура. Феномен діалогу: традиція і сучасність».* – Київ.,